

Εκείνο το “κενό ανάμεσα” στο Παρίσι...

Τίς Ελένης Καρασαββίδου

«Η φαντασία είναι πιο σημαντική από τη γνώση», Α. Αϊνστάιν

Τι ακριβώς συνέβη την Κυριακή στο Παρίσι; Όχι μονάχα ένα πράγμα σίγουρα, αλλά ίσως ένα πράγμα κυρίως. Τρία εκατομμύρια άνθρωποι, στην μεγαλύτερη ειρηνική διαδήλωση που έχει γίνει ποτέ, κήρυξαν τον πόλεμο σε ό,τι απειλεί την ζωή και την πολιτικοκοινωνική συνείδησή τους. Σε μια πορεία που είχε πρωτοκαλεστεί από φορείς κι οργανώσεις της Γαλλικής αριστεράς, η οποία σοφά ποιούσα το άνοιξε σε ευρύτερα στρώματα του πληθυσμού, η Δύση σύμπασα θέλησε να δείξει την πολιτιστική ανωτερότητά της μέσα από μια εικόνα συμπαγούς ενότητας. Αλλά πάλι, καθώς στην κεφαλή της πορείας τέθηκαν οι ηγέτες των μεταδημοκρατικών καθεστώτων “μιας” Δύσης που αργοπεθαίνει σαπίζοντας τον εαυτό της ως οικονομική και όχι κοινωνική οντότητα, το κοινό των ανωνύμων και των οργανώσεων άφησε ένα ευδιάκριτο κενό. Δεν γνωρίζω αν έγινε συνειδητά ή για λόγους ασφαλείας, αλλά αυτό το κενό που τηρήθηκε σταθερά σε όλη την διάρκεια των τόσων ωρών διαμορφώνει την δική του σημειολογία, ραγίζοντας αυτήν την εικόνα συμπαγούς ενότητας κι υπενθυμίζοντας το αυτονόητο: όπως δεν υπάρχει ένας μουσουλμανικός κόσμος έτσι δεν υπάρχει κι ένας δυτικός. Και παρά τις προφανείς και σημαντικές διαφορές μεταξύ τους πολιτιστική, (ηθικές, τεχνολογικές, οικολογικές, πολιτικές, ερωτικές) η πολυμέρεια (ταξική, θρησκευτική κ.ά.) παραμένει όχι το μοναδικό μα ένα σημαντικό κοινό σημείο και στους δυο κόσμους.

Blood will Tell

Η κυρίαρχη εκδοχή της Δύσης ήταν στην πρώτη γραμμή στο πρόσωπο των υποκριτών ηγετών της, που ξεπλένονταν τις ευθύνες τους για τη τερατογένεση που έχει συντελεστεί από τις διαρκείς επεμβάσεις των 3 τελευταίων δεκαετιών και τις βαρβαρότητες που κρύβουν επιμελώς, (δείτε τις φωτογραφίες από το Abu Ghraib όπου άνδρες βιάζονται με πλαστικούς φαλούς ενώ εμείς ήμασταν “στα μπράκια”) μιλούσαν για την ελευθερία έκφρασης και γνώμης μιας “πολιτιστικά ανώτερης Δύσης”. Σωστά, μόνο που η ανωτερότητα αυτή δεν εξήχθη ποτέ στις αποικίες. Ο Διαφωτισμός, πολύτιμος όσο ποτέ σήμερα, δεν έφτασε στους ηγεμονευομένους, χρηματοδοτήθηκε από αυτούς. Αλλά ηγεμονευόμενοι δεν υπήρχαν μόνο εκτός μα κι εντός Δύσης. Από το αίμα της Τουλούζης μέχρι τα οδοφράγματα του Παρισιού του 18ου αιώνα, τον Ισπανικό εμφύλιο, την πορεία στο Arc de la Defense σήμερα, η κρυφή ιστορία της Δύσης, με τον Διαφωτισμό ως κυνηγημένο τόσο από τον κυνικό αστισμό όσο κι από τον ρωσικό δεσποτισμό διάλλαμα, θυμίζει πως οι τρόποι πρόσληψης και συγκρότησης του (θρησκευτικά αρχικά, έπειτα πολιτικά και μονίμως σεξικά) “άλλου” ως εχθρικού πόλου της κοινωνικής συνοχής, αποτέλεσε το κυρίαρχο υλικό για να “φυσιολογικοποιηθεί” στην συνείδηση την πρόσληψη και την συγκρότηση ενός “άνωτερου” και αυτοδίκαια “δικαστή” εαυτού. Εφόσον αυτός ο εαυτός των αποκάτω ταυτιζόταν με τα χαρακτηριστικά της εξουσίας (σε θρησκεία, χρώμα, φύλο -σεξισμός- τάξη, ιδεολογία) ώστε με την σειρά της να νομιμοποιείται κι αυτή στους υπηκόους της. Χιλιάδες γυναίκες θανατώθηκαν με ασύλληπτους σε βαρβαρότητα τρόπους στην Ευρώπη επειδή ήξεραν ή προσπαθούσαν να διαβάσουν και θεωρήθηκαν μάγισσες, σε ένα ακατάγραφο Ολοκαύτωμα, χιλιάδες αλλόδοξοι (ούτε καν αλλόθρησκοι) κήκεσαν ζωντανόι κι αποκεφαλίστηκαν σε νύχτες του Αγίου Βαρθολομαίου. Και πώς όχι; Πέρα από τα τερτίπια των εξουσιαστών με αποδιοπομπαίους τράγους που καναλιζάριζαν τον τρόπο σε “βολικές” κατευθύνσεις, στους εξουσιαζόμενους αν ο φόβος του θανάτου προκαλούσε τρομώδη πανικό λόγω κόλασης, το να πείσεις τον Θεό για την αγάπη σου σφάζοντας σ’ όνομά του κι έπειτα ζητώντας την συγχώρεσή του, ήταν ένας εξίσου βολικός τρόπος διαπραγμάτευσης. Σημάδι ενάντια στην ανασφάλεια σου πως εσύ ήσουν στο σωστό δόγμα αφού ο άλλος υπέφερε και δεν είχε προστασία. Σημάδι που χει επιβιώνει στην φριχτή νοοτροπία του να χαιρέσαι (ή έστω να επιβεβαιώσεις για να μην αδικήσουμε) που “υπάρχουν και χειρότερα”. Ίσως γι αυτό “ο αληθινά πιστός, (νιώθοντας την σιγουριά της αγάπης και όχι ανασφάλεια) δεν μπορεί ποτέ να είναι φανατικός” όπως έγραψε ο Πασκάλ.

Ήταν λοιπόν ο Διαφωτισμός (η ανοχή στο άλλο κι η έρευνα

ως άρνηση της απολυτότητας και της μιας αλήθειας, ο ανθρωπίνος νους κι η γρηγορούσα συνείδηση δηλαδή) που εξημέρωσε τον Θεό. (Και δεν εννοώ την συμπαντική ψυχή, το αδογματίστο, άθρησκο θείο, μα το χρηστικό μας μέσω των δογμάτων εργαλείο). Ήταν ο άνθρωπος (με πσιωγυρίσματα όπως έδειξε ο προνεωρικός ναζισμός) που εξημέρωσε τον Θεό. Και τον άνθρωπο. Όχι το αντίθετο του.

A la guerre comme a la guerre.

Αλλά και στο Ισλάμ, που πολύ βολικά το παίζει μονίμως θύμα, η πορεία ήταν αντίστροφη μα όμως ίδια. Ο αραβικός κόσμος γνώρισε έναν πρώιμο Διαφωτισμό εκείνα τα μαύρα της Ευρώπης χρόνια, αλλά ξέρουμε σήμερα πως παρά την ανεκτικότερη κάποια χρόνια αρχική φύση του, γρήγορα ως κυρίαρχη θρησκεία επιβλήθηκε απέναντι σε μειονότητες κι αλλόθρησκους στο εσωτερικό της με τις ίδιες βάρβαρες πολιτικές όπως αυτές που δεχόταν μέσω των σταυροφοριών το ίδιο... Σήμερα, ως η κατεχόμενη θρησκεία των φτωχών του πλανήτη, χρησιμοποιείται για να αποριζοσπαστικοποιηθεί την πρόσληψη του κόσμου από τους απόκληρους και να καναλιζάρει την οργή την ανασφάλεια, την απογοήτευσή και να χειριστεί την αποκλήρωσή τους, συμβάλλοντας στον εκφασισμό του πλανήτη. Εμφατικότερος ψίθυρος από την άρνηση των ηγετών της Δύσης (όλων των αποχρώσεων) να απαιτήσουν καταδίκες της σφαγής του Παρισιού από τα φιλικά τους (κι απαράδεκτα σιωπηλά) Μουσουλμανικά καθεστώτα δεν υπάρχει γι’ αυτό το (όχι ελεγχόμενο από ένα κέντρο φυσικά αλλά υπαρκτό και στηριγμένο σε βολέψεις της συγκυρίας των μικρόνων ηγετών και του κλεισμένου στα κάθε χρώματος κουτάκια τους “κοινού τους” όπου γης) σκάκι δεν υπάρχει.

When the going gets tough, the toughs get going.

Κι έτσι, την Κυριακή, σε αυτό το πλαίσιο που θυμίζει δυναμικό πίνακα του Τζάκσον Πόλοκ και που μόνο λίγα από τα πολλά χρώματα του καμβά του αναδείξαμε, 3 εκατομμύρια πολίτες ή και κάτοικοι της Ευρώπης παρατάχθηκαν πίσω από τις ηγεσίες αυτού του πλανήτη κι ιδίως αυτής της Ηπείρου. Κι ανάμεσα τους σχηματίστηκε ένα ευδιάκριτο κενό. Ήταν θα λεγες μια σημειολογική κραυγή πως οι πολίτες της Ευρώπης, κι ίσως όχι μόνο της Ευρώπης, δεν θέλουν να ‘χουν σχέση, να ταυτιστούν, με τις γραφειοκρατικές ηγεσίες τους. Ήταν ίσως ένα ειρηνικό Κομπάνι στο κέντρο της Ευρώπης, κι ας μην θέλουν να δουν τα μέσα αναπαράστασης του κόσμου ποιοι αγωνίζονται εναντίον ποιων στο Κομπάνι... Στα πρακτικά της Δίκης της Νυρεμβέργης (που ακριβώς δεν θυμάμαι πια) υπάρχουν μαρτυρίες πως εκεί που αποκτινώνταν ο άνθρωπος προσπαθώντας να επιβιώσει κι έκλεβε ο σκελετωμένος μια μπουκιά ψωμί από τον πιο σκελετωμένο σύντροφο του, (“αν αυτό λέγεται άνθρωπος...”.) ώστε να επιβιωνόταν ως ανώτεροι οι χορτασμένοι κι ατσαλάκωτοι μες στις στολές τους ναζι, ήταν οι πολιτικοί κρατούμενοι που αντιστέκονταν περισσότερο με πράξεις αλληλεγγύης κι αποκτινώνονταν τελευταίοι. Αυτήν άλλωστε την επικίνδυνη έλλειψη πολιτικής συνείδησης (της σχέσης μου με την πόλη, τους άλλους κα τον εαυτό μου) δεν κατήγγειλε κι ο Λαέρτιος (όποιος ξεχωρίζει τον πολιτισμό από τα πολιτικά πράγματα την βαρβαρότητα φέρει) κι ο Τόμας Μαν μιλώντας για την πλάνη του Γερμανικού αστισμού που θεωρούσε πως η παιδεία δίχως πολιτική συνείδηση θα εξημέρωνε τους ανθρώπους και δημιούργησε εκείνο το πλάσμα που έκλαιγε ακούγοντας Βγκνερ και γελούσε σκοτώνοντας παιδιά; Επιβιώνει, κρυμμένο, ακόμη αυτό το είδος ανθρώπου, είτε ως συννεφένια γκόμμενα (κατά Γώγου) είτε ως ευαίσθητος αστός ή ταχαμού αριστερός. Είναι αυτός που ενώ μας συμπαθεί θα μας πουλήσει αύριο για να κρατήσει την θέση του το στάτους του και το καλό του σπιτάκι. Το γνώρισα αυτό το είδος ανθρώπου. Το αγάπησα, το ερωτεύτηκα, του δούλεψα, το δούλεψα, δεν το εμπιστεύτηκα ποτέ. Στο Κομπάνι Μουσουλμάνοι με πολιτική συνείδηση, μέλη κατά 90% οργανώσεων της αριστεράς και καλλιεργημένοι άλλοι, αντιστέκονται στους βολέθρους τους. Και το κάνουν για όλον τον πλανήτη. Όπως αυτοί που σταμάτησαν την Δυτική εκδοχή του φασισμού τον προηγούμενο αιώνα στην Ευρώπη, επίσης για όλον τον πλανήτη.

Αλλά εκείνο “το κενό ανάμεσα” δεν θυμίζει αυτό που τις

τελευταίες δεκαετίες ανακάλυψαν οι ανθρωπιστικές σπουδές μέσα από νέους, διεπιστημονικούς τρόπους στην διερεύνηση των κοινωνικών αλληλεπιδράσεων; Πως το αστικό περιβάλλον είναι μία παράμετρος που προσπερνά τις γεωμετρικές της προδιαγραφές και «παίζει τον ρόλο» μιας υλικής καταγραφής των χαρακτηριστικών, των αντιθέσεων των περιορισμών κι ιεραρχιών που χαρακτηρίζουν τις κοινωνικο-πολιτισμικές λειτουργίες σε έναν συγκεκριμένο «χώρο και χρόνο»;

Το Παρίσι επιστρέφοντας...

Τα τελευταία χρόνια η Γαλλική κοινωνία έχει αρρωστήσει. Είναι ο λοιμός που αν κι είναι ευθύνη του Οιδίποδα και του Κρέοντα κατατρώνει την πόλη ψάχνοντας όπως πάντα για μια Αντιγόνη να την κλείσει στην σπηλιά. Από τον δήμαρχο που αρνήθηκε να θάψει παιδάκι Ρομά μέχρι τον δήμαρχο που ξήλωσε τα παγκάκια για να μην βρίσκουν καταφύγιο οι άστεγοι, η Γαλλία, το φως του κόσμου άλλοτε (όπως η Γερμανία του 30) και ως τους αλλοπρόσαλους τζιχαντιστές, (παιδιά μιας τερατογένεσης που αναζητά να ανταποδώσει το μίσος κι όχι μιας γρηγορούσας συνείδησης που ζητά να δημιουργήσει δικαιοσύνη), η Γαλλία δείχνει έτοιμη να παραδώσει το Liberte Egalite Fraternite με το οποίο θεμελίωσε την Ευρώπη του Διαφωτισμού στο ξεσαλωμένο εκκρεμές της δυτικού ή μουσουλμανικού τύπου ακροδεξιάς. Δεν ξέρω φυσικά πώς θα εξελιχθούν τα πράγματα αν κι έχω την εντύπωση ότι στην εποχή μας ούτε και τα πράγματα ξέρουν.

Αλλά την Κυριακή, εκείνο “το κενό ανάμεσα” σε εκείνους/εκείνες που μπήκαν στην κεφαλή της πορείας για να την καπελώσουν κι εκείνους/εκείνες που δεν θέλησαν να τους παραδώσουν τον χώρο για να καρπωθούν το αίμα των δολοφονημένων συντρόφων τους (οι αριστεροί) ή των συμπολιτών τους (οι δεξιοί και οι κεντρώοι) θύμισε πως ο υλικός χώρος, ο χώρος της αντικειμενικής πραγματικότητας στον οποίον η υποκειμενική δραστηριότητα εκδηλώνεται και μεταλλάσσεται, αποτελεί πολυδιάστατο πεδίο όχι μόνο έρευνας αλλά και αλληλεπίδρασης μεταξύ του ατόμου και του κοινωνικο-πολιτιστικού του περιβάλλοντος. Μέσα άλλωστε από την έρευνα εννοιών όπως του «προσωπικού» και του «ζωτικού χώρου», υποστηρίχθηκε ότι οι κοινωνικές σχέσεις διαμορφώνονται κι εξελίσσονται γύρω από «σταθερές» που σχετίζονται τόσο με παράγοντες διάρθρωσης του υλικού όσο και του πολιτιστικού. Από την άποψη αυτήν ο υλικός χώρος μπορεί να νοηθεί ως ένας ρυθμιστής των κοινωνικών σχέσεων που διαμορφώνονται από ιδιοσυγκρασιακούς (στο ατομικό επίπεδο) και πολιτισμικούς, ταξικούς κι οικονομικούς (στο συλλογικό) παράγοντες και μπορεί να λειτουργήσει όχι μόνο ως πεδίο όπου μπορούμε να εκφράσουμε συναισθήματα και να δομήσουμε εμπειρίες, αλλά ακόμη και ως ένα πεδίο επικοινωνίας κι αλληλεπίδρασης, όπως ο Habermas έχει υποστηρίξει. Εδώ οι κοινωνικο-ψυχολογικοί παράγοντες, όπως τα δίκτυα κοινωνικών σχέσεων, οι ανάγκες, οι προσδοκίες, το αξιακό σύστημα και τα κοινωνικά μοντέλα (κυρίως αυτά που σχετίζονται με την διαχείριση ή αποδόμηση της κοινωνικής εξουσίας) αποκτούν μεγάλη σπουδαιότητα, αποτελώντας (παράλληλα με το υλικό) την οικονομική, κοινωνική και συμβιωτική ενότητα που ονομάζουμε «πόλη».

Τι συνέβη λοιπόν στο Παρίσι την Κυριακή; “Η πόλη” έστω και πρόσκαιρα, έστω κι εύθραυστα, ενώθηκε κι επέστρεψε ως συμβολισμός φωτός (δηλαδή της σωστής στον χρόνο ερώτησης και της εμμονής για μια ιδίως άβολη απάντηση, ιδού το Ακουστέον του Οιδίποδα) σε κείνο “το κενό ανάμεσα”. Υπενθυμίζοντας πως υπάρχει και μια Ευρώπη που μέσα στο σκοτάδι του πσιωγυρίσματος έχει την θέληση να (ζανα;)βρει τον εαυτό της. Και θέληση είναι αυτό που σε κάνει να συνεχίζεις κι ίσως να νικάς όταν όλα θέλουν να σε πείσουν πως έχει χάσει.

ΥΓ: Να θυμίσω πως δίπλα στους αρχικούς νεκρούς του Charlie Hebdo πρέπει να τιμήσουμε και τους 2 αστυνομικούς, τον έναν χριστιανό και τον άλλον μουσουλμάνο, την αστυνομική, καθώς επίσης και τους 4 εβραίους στο παντοπωλείο. Ήταν όλοι/ες συμπολίτες μας... Παράληψη μου.